

Azyk ýalanlary

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Azyk ýalanlary AZYK ÝALANLARY

Bu temanyň öňdebaryjysy ussadymyz Ugur Dünder...

Soňky döwürde Ysmaýyl Küçükkaya, Fatih Portakal, Ahmet Hakan, Sefer Lewent, Meliha Okur, Gürkan Akgüneş... ýaly birgiden käredeşlerimiz «azyk oýunlaryna» ünsi çekýän habarlary taýýarlaýar. Ahyrynda iriziji «ony iýmeli däl, muny iýmeli däl» diýen çäklendirmeler öňe çykýar. Şübhesiz, bulam gerekli. Emma meseläniň başga taraplaryna hiç degenoklar!

Şeýle-de... azyk önümleriniň ykdysady-syýasy ugry barada hem ýazýan yok...

Bolsa-da, adamlar agy-garany saýgarmaga başladylar. JHP-niň saýasynda bu «zäher režimi» syýasatyň üns merkezine düşdi. Hawa, mundan beýläk munuň ýakasyny goýbermejek bolarys!

Iň uly goldawy namysjaň we watansöýüji azyk hünärmenlerinden alarys.

Ynha, size azyk boýunça bir hünärmeniň aýdýanlary:

«Gyýmaly mantynyň (равиоли с фаршем) çykdaýysy köp bolansoň, soýa garylan taýýar gyýmalar ulanylýar. Manty bişiriji enjamy-da ulanmak üçin suharik ýa-da mannaýa krupa goşulýar. Bu bolsa mantynyň içini kremiň reňkine öwürýär. Şeýle-de kofe reňkini ýa-da bişen gyýmanyň görnüşini berýän boýaglar ulanylyp, onuň içi-da gyýma meňzedilýär. Ildeş görgüli bolsa «ne beýle bol gyýma goýupdyrlar!» diýip begenýär!

Başga bir tilsim bolsa, gyýmanyň ýerine tutuşlaýyn soýa ulanylyp, iýmit reňkidir et bulýon bilen iç tarapyny gyýmaly ýaly görkezmek!

Çagalara kaloriýaly bolsun diýlip ýörite taýýarlanýan

«ysmanakly, tomatly, käşirli» gaplanan makarondyr-wermişellere ýeke gramam gök önüm goşulanok! Isleýän gök önümiňizi reňki bilen azajyk ys berjisini hamyra goşanlarynda reňbe-reň makaronyňyz taýýar bolýar. Diňe tomatly makaronda pomidor üwmeji bilen reňk taýýarlaýanpar bar, ony-da çykdaýysy köp bolýandygy üçin näçe firma edýär, bilemok...”

Soňuna gulak salyň...

■ **Plastiki üwmeç**

Türk desterhanyny üwmeçsiz göz önüne getirmek mümkin däl.

Ýogsa-da haýsy üwmeç?

Sözi ýene-de azyk boýunça hünärmene bereýin:

«Soňky ýyllarda üwmeç önümçiliginde plastiki (plastiki we plastmassa gutular) gaplara gaplanýan üwmeçler köp satyn alynyp başlansoň, söwda müdirlerimiz bizden şular ýaly önümleri köp talap etdiler. Onsoň muňa bar ünsümüzizi berdik we Azyk-ekerançylyk-maldarçylyk ministrligi tarapyndan bular ýaly üwmeçleri taýýarlamak üçin käbirine «öý şertlerinde», käbirine-de «konsentirlenen duzly üwmeç» diýip önümçilik rugsadynyň berilendigini gördük. Bizem muny ýola goýduk.

Emma aklymyzy gorjalaýan soraglar bardy, nädip pasterizirlenen üwmeji (92-93 gradusda) bular ýaly plastiki gaplara gaplap bolýarka!

Ilkinji nobatda ýadymyza duz geldi: «Türk Standarty 1466»-da görkezilen gury madda derejesine garap, duz goşduk, emma üwmeç uzak wagtlap durup bilmedi, on günüň içinde zaýalandy.

Beýleki firmalaryň näme edýändikleri bilen gyzyklandyk: natriý benzoatydyr kaliý sorbaty goraýjylary we çakdanaşa duz goşýandyklaryny öwrendik.

Ekerançylyk ministrliginiň beren önümçilik ygtyýarnamalarynda, ýagny, önüm baradaky maglumatlarda önümiň düzümine goşulýan goraýjy hökmünde diňe «duz» sözi geçýärdi, emma dürli-dürli goraýjylar ulanylýardy! Üstesine müň göterimde bir göterim bolmaly goraýjylaryň derejesi ýüz göterimde bir göterimdi! Aýratynam 30 brix üwmeçde duzuň ýüz göterimde ýedi göterim ulanylýandygyna şaýat bolduk.

Halkymyzyň saglygy iňňän gorkuly derejede howp astyna salynýar, çünki natriý benzoaty we kaliý sorbaty düwnük (rak)

keselini dörediji maddalardyr...”

■ **Plitka boýagy**

Käbirleri bulary okap başlan badyna «yzyny okajak däl, keýpim gaçýar» diýýär!

Diňe seň keýpiň gaçsa oňarsyň welin, gadyrdan, bärde seniň çagalaryň, agtyklaryň ykbaly barada söz açylýar! Hasam erbedi, bu keseller genetiki taýdan soňky nesillere geçýär!

Eýse näme etmeli? Sarp edijilige bolan güýjümizi ulanyp bileris. Şereketlerem muňa üns berip önümçiliklerini ýola goýmaga mejbur bolarlar. Biz muny hökman başaraýmaly.

Azyk, ekerançylyk we maldarçylyk ministriligini haýdan-haý herekete geçirip bolar, turuwbaşdan hemmetaraplaýyn gözegçilik etme kynçylygy bar. Azyk önümleriniň altmyş göterimi hiç hili gözegçilikden geçmän saçagyňyza gelýär.

Size näme iýdirýändiklerini bilmäge borçlusyňyz!

Iň soňky mailimi-de ýazaýyn:

«Üwelen ajy burçuň taýýarlanşy adamlaryň agzyny uçuklatjal derejededir. Köpümiziň üwmeçlik burç diýip bilýän gyzyl burçlarymyz önümçilik kärhanalarynda «burç üwmeji» ýa-da «kub burçy», «şerit burçy» hökmünde taýýarlanýar, bu burçlaryň baldagy, tohumy, zaýalanany, heňläni zibile zyňylman, hemmesi birlikde şo durşuna taýýarlanýar! Olar kärhananyň golaýynda bir açyk meýdana dökülip, güne guradylýar. Açyk meýdanda siňekler, mör-möjekler, syçanlar, it-pişikler onuň üstünde jyrt atýarlar! Şol ikiarada gün görmän guma garyşan burçlaram çüýreyär, heňleyär, düwnük (rak) dörediji maddalary emele getirýär. Bu ýagdaý ekin meýdanynda ýeke bolgar burçuny goýman ýygnaýançalar ýa-da kärhanada burç önümçiligi gutarýança dowam edýär. Soňra guradylan ajy burçlaryň çöp-çalamlaryndan ajy gyzyl burç öndürýärler. Şu ýerde nädip ajy burçuň gök baldagyndan we ak tohumyndan gan ýaly gyzyl reňkli külke burç ýasap bilýärlerkä diýen sorag döräp biler! Muny gyzyl plitka boýagy diýilýän külke boýagy garyp daş edýärler! Tutuşlygyna himiki madda bolan bu külke boýag bilen ajy burçuň baldaklaryny, guran çöp-çalamlaryny garýarlar we degirmende

üwäp ajy gyzyl burç ýasaýarlar. Gynansak-da, düwnük keselini dörediji bu önümler ýurdumyzyň halkyna iýdirilýär...”

Jemleýji söze geregi ýok...

Geliň, muňa garşy hemmämiz bilelikde göreşeliň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 16.03.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Publisistika